

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

**PŘEPÍNÁNÍ JAZYKOVÉHO KÓDU V ČÍNSKÝCH
ANGLIČTINÁCH**

Code-switching and code-mixing in Chinese English

Bakalářská práce

Jana POLÁCHOVÁ

Studijní program B0231A090049

Studijní obor Čínská filologie

Prezenční studium

Vedoucí práce: František KRATOCHVÍL, MA, Ph.D.

Olomouc 2022

Abstrakt

Tato bakalářská práce se věnuje přepínání a míchání jazykového kódu v řeči, tzv. „code-switching“ a „code-mixing“ mezi čínštinou a angličtinou. Pomocí konkrétních příkladů vět z rozhovorů mluvčích zkoumá, jak anglické výrazy fungují v čínských větách a naopak. Práce se věnuje také bilingvistice a polyglotismu v Číně a dalších čínsky mluvících zemích, jako je Singapur, jelikož přepínání mezi jazyky se děje hlavně u bilingvních jedinců a polyglotů.

Cílem práce je dozvědět se o jazykové situaci v čínsky mluvících regionech (Šanghaj, Hongkong, Singapur), a také popsat a analyzovat druhy přepínání autentických promluv ve složitém jazykovém prostředí.

Klíčová slova: code-switching, code-mixing, čínština, angličtina, bilingvismus, polyglotismus

Abstract

This thesis explores the switching and mixing of language codes in speech, known in the literature as „code-switching“ and „code-mixing“ and focuses on the language combination of Chinese and English. Using specific examples taken from conversations among young Singaporeans, the thesis examines how English and Chinese are used together. The thesis frames the discussion in the larger context of bilingualism and polyglotism in China and Chinese speaking world.

The aim of this thesis is to describe the language situation in Chinese-speaking regions (Shanghai, Hong Kong, Singapore), as well as to analyze the types of authentic speech switching in the complex language environment of Singapore.

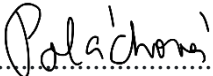
Key words: code-switching, code-mixing, Chinese, English, bilingualism, polyglotism

Počet znaků: 66 862

Prohlašuji,

že jsem bakalářskou práci na téma Přepínání jazykového kódu v čínských angličtinách vypracovala samostatně a uvedla jsem veškeré prameny, ze kterých jsem čerpala.

V Olomouci dne 12. 12. 2022

Podpis:

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala panu Františku Kratochvílovi, Ph.D., za odborné konzultace a cenné rady v průběhu zpracování této bakalářské práce.

Obsah

Abstrakt

1. Úvod	1
2. BILINGVISMUS	2
2.1. OBECNÉ FAKTORY BILINGVISMU	3
2.2. INDIVIDUÁLNÍ VLIVY	4
2.2.1. Souvislost s identitou	4
2.2.2. Dovednosti jedince	5
2.3. HLAVNÍ DĚLENÍ BILINGVISMU NA NEJČASTĚJŠÍ TYPY	5
2.3.1. Vyvážený bilingvismus	5
2.3.2. Dominantní bilingvismus	6
2.3.3. Recessivní bilingvismus	6
2.3.4. Semilingvismus	7
3. CODE-SWITCHING	9
3.1. CODE-MIXING	10
3.2. DĚLENÍ CS	11
3.2.1. Tag switching	11
3.2.2. Inter-sentencial switching	12
3.2.3. Intra-sentencial switching	13
3.3. DĚLENÍ CM	13
3.3.1. Vkládání (slovní fráze)	13
3.3.2. Střídání (alternace)	14
3.3.3. Kongruentní lexikalizace (dialekt)	14
3.4. JEDNOSLOVNÉ VKLÁDÁNÍ VERSUS VÝPŮJČKY	14
4. PŘÍČINY PŘEPÍNÁNÍ JAZYKŮ	17
4.1. SITUAČNÍ SPOUŠTĚČ	17
4.2. KOMUNIKAČNÍ CÍL	18
4.3. TÉMA	18
4.4. EMOCE A POSTOJE	18
4.5. CITOVÁNÍ NĚKoho JINÉHO	18
4.6. VYJÁDŘENÍ IDENTITY SKUPINY	19
5. MULTILINGVISMUS V SINOFONNÍM SVĚTĚ	20
5.1. POSTAVENÍ ČÍNSTINY V ČÍNSKY MLUVÍCÍCH KOMUNITÁCH	20
5.2. POSTAVENÍ ANGLIČTINY V ČÍNSKY MLUVÍCÍCH KOMUNITÁCH A JEJÍ FUNKCE	21
ŠANGHAJ	21
HONG KONG	22
SINGAPUR	24
6. PRAKTICKÁ ČÁST	26
6.1. Metodologie, přehled a prezentace dat	26
6.2. Typické profily osvojování jazyka a postoje ke střídání kódů	26

6.3. Střídání kódů v autentických promluvách	28
7. Závěr	34
Seznam literatury	36
Seznam tabulek	38

1. Úvod

Code-switching je zajímavým jevem, který můžeme česky nazvat „kódovým přepínáním“. Týká se míchání jazyků beze změny mluvčích a tématu. Míchání jazyků může probíhat na různých úrovních lingvistických struktur. Vědce zaujalo jak kódové přepínání v rámci jediné věty, tak jednoho slova nebo pouhého větného členu.

Přestože je kódové přepínání v bilingvních komunitách po celém světě obvyklým jevem, vědci se jím začali plně zabývat teprve od poloviny minulého století. Souvisí to s problematickou charakteristikou tohoto jevu a nedostatkem výzkumu, aby bylo možno odlišit přepínání jazyka od jiných typů míchání jazyků a dialektů, které sice mají podobnosti, avšak odlišují se jinými mechanismy pro kombinování jazyků.

Jelikož je kódové přepínání doménou bilingvních jedinců, bude se tato práce zabývat bilingvismem a jeho druhy a bude v ní také analyzován vzorek jazykových dat rodilých mluvčích, mladých bilingvních Singapurců.

Kromě vymezení důležitých pojmů si práce klade za cíl popsat jazykovou situaci v Šanghaji, Hongkongu a Singapuru, protože obyvatelstvo těchto velkoměst zahrnuje velké množství mluvčích mnoha jazyků a vytváří vhodné prostředí pro zkoumaný jev.

Práce je rozdělena na pět částí. V první části představím obecné faktory bilingvismu a individuální vlivy jako jsou identita a dovednosti jedince. Poté představím nejčastější typy bilingvismu.

Ve druhé části budu hovořit, co je to code-switching, představím několik definic a dělení na hlavní typy s názornými ukázkami.

Ve třetí části se budu věnovat nejčastějším příčinám přepínání jazyků, především budu hovořit o situačním spouštěči, emocích a postojích či komunikačním cíli.

Ve čtvrté části se budu věnovat jazykové situaci v Šanghaji, Hongkongu a Singapuru. Porovnáám, jaká je jazyková situace v čínsky mluvících komunitách a jakou roli zde zastupuje čínský a anglický jazyk.

Poslední závěrečná část práce je praktická část, ve které budu prezentovat jazyková data singapurských mluvčích a budu analyzovat vybrané ukázky.

2. BILINGVISMUS

V první kapitole představím termín bilingvismus, obecné faktory bilingvismu (1.1), které mají vliv na jeho vznik, individuální vlivy jedince (1.2) a také dělení bilingvismu na nejčastější typy (1.3), se kterými se mluvčí mohou setkat.

Existuje mnoho společností, jejichž obyvatelstvo mluví více než jedním jazykem. Například na jihu Slovenska, kde žije početná maďarská menšina, je bilingvismus obvyklým rysem společnosti. Česká společnost je převážně monolingvní. Nekvapil a kol. (2009) definoval bilingvismus takto: „Bilingvismus neboli dvojjazyčnost je, velmi obecně řečeno spoluexistence dvou jazyků; v případě multilingvismu (mnohojazyčnosti) se jedná o spoluexistenci více jazyků“.¹

Při posuzování bilingvismu je bráno v potaz, jak se stal člověk bilingvním, z jakého kulturního prostředí jedinec pochází, jak ho toto prostředí ovlivnilo, v jakém prostředí je který z jazyků používán, a zda jedinec kombinuje pravidla syntaxe. Když vezmeme v úvahu zkušenosti bilingvních lidí z našeho okolí, zjistíme, že nepoužívají jazyky stejným způsobem jako lidé, co mluví pouze jedním jazykem. Bilingvní mluvčí se od monolingvních liší v různých jazykových kritériích, které lze mezi sebou porovnávat.

„Klasická kritéria, ve kterých můžeme hodnotit úroveň mluvčího daného jazyka, jsou mluvení, psaní, čtení a poslech podle Macnamarovy teorie Čtyř sub-komponentů. Mluvení, psaní, čtení a poslech tato teorie nazývá „makro-dovednostmi“.“² Tato kritéria se dají použít k měření u mluvčích, kteří hovoří více jazyky. Nedá se totiž předpokládat, že bilingvní mluvčí budou mít úroveň těchto makro-dovedností stejné. Mnohé studie pozorují že pro bilingvní jedince je těžší získat dovednost psaní v druhém jazyce než naučit se mluvit a číst, což lze pomocí těchto makro-dovedností porovnávat. Různé úrovně jazykových kompetencí u singapurských mluvčích budeme sledovat také v kapitole 6.

Bilingvismus je častým jevem i v dalších zemích světa. Význam bilingvismu ve světě však není široce uznáván, zejména v zemích, které se považují za jednojazyčné. Lze tudíž hovořit o ryze monolingvních společnostech či velmi multikulturně založených multilingvních společnostech.

¹ NEKVAPIL, J., SLOBODA, M., WAGNER, P. 2009. s. 43

² NG, B.-CH., WIGGLESWORTH, G. 2007. s. 6

2.1. OBECNÉ FAKTORY BILINGVISMU

Podmínky těsné blízkosti s jinými skupinami, které podporují bilingvismus, zahrnují tyto obecné sociálně-územní faktory, které dále rozvedu v této části:

- a) život v pohraničních oblastech
- b) vzdělání
- c) náboženství
- d) migrace a meziethnické sňatky

Život v pohraničních oblastech: Bilingvismus se může objevit na hranicích mezi státy. Obyvatelé pohraničí nebo příslušníci etnických skupin, kteří ovládají více jazyků či jazykových variant a komunikují přes hranice, umožňují přenos vícejazyčného kódu a dávají podněty zvenčí místnímu monolingvnímu obyvatelstvu. Díky tomu se mezi skupinami obyvatel rozvíjí obchodování a komunikace.

Vzdělání: Vzděláváním dětí v cizích jazycích státy podporují vznik bilingvního prostředí a vícejazyčnou komunikaci v brzkém věku. Mnoho dětí se na školách učí svůj druhý, třetí, některé i čtvrtý jazyk. V českých školách se vyučuje jako druhý jazyk angličtina a školy nabízí jako další jazyky navíc němčinu, ruštinu, na některých gymnáziích také francouzštinu či španělštinu. Kromě studia cizích jazyků mají studenti možnost také vycestovat skrze školy v rámci programu Erasmus a naučit se cizí jazyk přímo od rodilých mluvčích v dané zemi.

Náboženství: Náboženství můžeme vnímat jako prostředek bilingvismu. Mnohá náboženství mají kanonické knihy, mše a kázání v cizích jazycích, například v latině, řečtině nebo arabštině. Už jen s šířením křesťanství můžeme sledovat, jak se šířila latina napříč Evropou – umět kromě svého rodného jazyka i latinu byl znak učenosti. „Náboženské skupiny se rozdělují svými jazyky také v jižní Asii. Jazyk hindustánština se v roce 1947 po rozdělení států na Indii a Pákistán, rozdělil taktéž. Vznikly dva samostatné jazyky – hindština, kterou používají hinduisté, a urdština, kterou hovoří muslimové v Pákistánu.“³

Migrace a meziethnické sňatky: Vlivem migrace přibývají meziethnické vztahy a sňatky. Ve smíšených rodinách nastává normalizace bilingvního prostředí, kdy dítě je zvyklé slyšet minimálně dva jazyky, každý od jednoho z rodičů, kteří jsou jiné národnosti. „Který z jazyků dominuje, závisí na prestiži jazyka v místě, kde rodina žije. Důležitou roli v učení se jazyků

³ MYERS-SCOTTON, C. 2006. s. 21

hraje u dětí matka.“⁴ Matka je pro dítě primární zdroj jazykového působení už od doby, kdy v děloze rozpoznává její hlas a tón řeči a později se od ní učí svá první slova v životě. Ne nadarmo se našemu prvnímu jazyku říká „mateřský jazyk“.

Velmi zjednodušeně řečeno, bilingvní mluvčí ovládá dva jazyky zároveň. V přesném vymezení bilingvismu však narážíme na problémy. Nabízí se otázka, jaké úrovně jazyků musí mluvčí dosáhnout, aby se dal kvalifikovat jako bilingvní? Bilingvismus je subjektivní pojem a pro každého může znamenat něco jiného. Někteří jedinci se zahrnují mezi bilingvní mluvčí, i když ovládají pouze jednoduchý pozdrav či krátké fráze v druhém jazyce.

Na různé druhy bilingvismu se zaměřím v následující části práce.

2.2. INDIVIDUÁLNÍ VLIVY

Bilingvismus je kromě společenských a obecných faktorů determinován také identitou a dovednostmi jedince. Tyto dva faktory jsou předmětem této části.

2.2.1. Souvislost s identitou

Bilingvismus a přepínání jazykového kódu může ovlivnit, jak mluvčí vnímají vlastní identitu. Některé výzkumy naznačují, že mluvčí může mít více identit, teoreticky tolik, kolika jazyky hovoří. Jazyková volba odráží prezentaci identity a volba kódu je její realizace. Přepínání kódů je proto pro mluvčí důležitým způsobem, jak vyjednávat o své identitě nebo o svých právech a povinnostech. Myers-Scottonová (2006) ve svém výzkumu hovoří o lingvistické volbě jako o „vyjednávání identity“, kdy pomocí „Markedness modelu“ vysvětluje výběr jazyka jako jednání o vlastní identitě a o žádoucích vztazích s ostatními.⁵

Mluvčí, kteří používají jazykové přepínání, si obvykle uvědomují, že z této schopnosti mají prospěch. Dokážou lépe zapadnout do různých situací a může jim to usnadnit kariérní postup, navazování, budování a udržování vztahů a další formy úspěchu, které vyplývají z přijetí ve skupině. Přepínání tudíž závisí na jedinci – můžeme se záměrně rozhodnout, jaké změny provedeme, abychom do skupiny zapadli. Prozkoumáním našich možností a jejich porovnáním s naší identitou můžeme být v našich životech autentičtější, což vytváří atmosféru, ve které můžeme dosáhnout úspěchu.

⁴ MYERS-SCOTTON, C. 2006. s. 52

⁵ MYERS-SCOTTON, C. 2006. s. 154

2.2.2. Dovednosti jedince

Někteří mluvčí nemají dostatečnou jazykovou kompetenci ve druhém jazyce. Jinými slovy, nemají dostatečné jazykové znalosti, a proto se rozhodnou mluvit spíše svým mateřským jazykem a vkládají do svých promluv cizí slova jen občas.

„Obyvatelstvo České republiky přichází často do kontaktu s vietnamskými „stánkaři“, jejichž čeština je velmi omezena.“⁶ Od roku 2009 se však mnohé změnilo – Vietnamci už nemají pouze stánky na tržnici, ale vlastní večerky, kamenné obchody a restaurace. Češi jsou s vietnamskou komunitou v dlouhodobém kontaktu, tudíž můžeme pozorovat průběh asimilace bilingvní skupiny. Nová mladá generace Vietnamců žijících v Česku umí dobře česky, a naopak ztrácí schopnost hovořit vietnamštinou a odklání se od svých kořenů a identity. Jejich mateřštinou je čeština, protože se narodili v České republice a už odmala ve školce a školách jsou přirozeně motivováni používat češtinu. Nemají pak však tolik jazykových znalostí ve vietnamštině a mají problém domluvit se s rodiči nebo jinými staršími příbuznými, protože rozumí vietnamsky jen základní slova. Česká republika navíc nepodporuje vietnamskou menšinu – na školách se nerealizuje výuka ve vietnamštině a vietnamská komunita nezakládá vlastní školy. Existuje také fenomén „české babičky“, kdy české starší ženy doprovází vietnamské děti do školy, pomáhají jim s úkoly a tím se mladí Vietnamci ještě rychleji od raného věku zapojují do české komunity. Tato jazyková situace souvisí také s kódovým přepínáním, kterému se budu věnovat více v kapitole 3.

2.3. HLAVNÍ DĚLENÍ BILINGVISMU NA NEJČASTĚJŠÍ TYPY

Bilingvismus se dělí na vyvážený bilingvismus, dominantní bilingvismus, recesivní bilingvismus a semilingvismus.⁷

Bilingvismus, podtypy, kompetence, potřeba rozlišení dalších poddruhů, francouzština-angličtina, školství, výskyt jazyků, podmínky vyváženého bilingvismu, politika, rovnoprávnost

2.3.1. Vyvážený bilingvismus

Tímto pojmem se označuje jedinec, o kterém se předpokládá, že dokonale ovládá oba jazyky v jakémkoli prostředí. Výraz „vyvážený bilingvismus“ podle autorů Ng a Wigglesworthové jako první použil Wallace Lambert v šedesátých letech v Kanadě, k označení jedinců, kteří

⁶ NEKVAPIL, J., SLOBODA, M., WAGNER, P. 2009. s. 41

⁷ NG., B.-C., WIGGLESWORTH, G. 2007. s. 6

plynně ovládají oba jazyky.⁸ Jazyková situace v Kanadě je bilingvní skrze používání angličtiny a francouzštiny, avšak stále se polemizuje o tom, který jazyk je dominantní – například Quebec se snaží prosadit více francouzštiny u anglicky hovořící menšiny. „Všichni anglofonní obyvatelé Montrealu musí být (více či méně) dvojjazyční ve francouzštině, protože to je ve městě dominantní jazyk.“⁹ Vyváženého bilingvismu je velmi těžké dosáhnout, proto je tento typ bilingvismu vzácný.

Ryze vyvážené jazykové dovednosti mohou být vnímány jako pozitivní a žádoucí, je to ideál mnoha jedinců, učící se cizí jazyk. Pravdou však zůstává, že je velmi obtížné se naučit další jazyky v plné míře. Je také složité nalézt typ společnosti s vyváženým bilingvismem. Většina bilingvních mluvčích je obvykle dominantní v jednom jazyce.

2.3.2. Dominantní bilingvismus

Dominantní bilingvní mluvčí jsou ti, kteří ovládají jeden jazyk lépe než druhý. Dominance jazyka je však subjektivní, protože dominance se nemusí vztahovat ke všem oblastem jazyka. Jedinec, který umí německy i anglicky, je považován za „dominantního bilingvního mluvčího“ skrze němčinu, nemusí však vykazovat dominanci v naprosto všech oblastech života, ale může v práci nebo na sociálních sítích komunikovat převážně v angličtině.

2.3.3. Recesivní bilingvismus

Případ, kdy jeden z jazyků postupně přestáváme používat a ztrácíme schopnost se jím vyjadřovat se nazývá recesivní bilingvismus. Autoři Ng a Wigglesworthová (2007) argumentují: „Protože se zdá, že termín „recesivní“ má negativní konotace, budeme k popisu této skupiny používat termín „pasivní bilingvní mluvčí“.¹⁰ Délka období nepoužívání jazyka může mít různé dopady na bilingvní kompetence. Pasivní bilingvismus, který zahrnuje schopnost rozumět, ale nedostatečně se vyjadřovat v daném jazyce, je typický v kontrastu s aktivním bilingvismem, kdy je používání obou jazyků konstruktivní.

V bilingvních komunitách, které procházejí posunem z jednoho jazyka do druhého (obvykle z mateřského jazyka do dominantního jazyka ve společnosti), není neobvyklé, že se setkáme s bilingvními mluvčími, kteří druhému jazyku pouze rozumí, ale nehovoří jím. Příkladem mohou být mladé generace přistěhovaleckých asijských komunit již narozených v USA. Díky

⁸ NG., B.-C., WIGGLESWORTH, G. 2007. s. 6

⁹ MEYERHOFF, M. 2018. s. 79

¹⁰ NG., B.-C., WIGGLESWORTH, G. 2007. s. 7

rodičům rozumí jejich mateřštině, avšak vzhledem k výuce a životě v okolí probíhajícím v angličtině, ztrácí kontakt se svými kořeny a stávají se dominantně anglicky hovořícími mluvčími.

2.3.4. Semilingvismus

Semilingvismus, nebo také omezený bilingvismus, je případ, kdy má jedinec limitovanou úroveň v obou jazycích. V odborné literatuře autorů Ng a Wigglesworthové se dozvídáme: „Termín semilingvismus poprvé použil Hansegård v roce 1968 a jev popsal v publikaci v roce 1979, s odkazem na studenty finské menšiny ve Švédsku, kteří postrádají znalost obou svých jazyků“.¹¹ Nils Erik Hansegård zkoumal Laponce a Finy a zjišťoval jejich kompetence ve švédštině a norštině. Zjistil například, že na severu Švédska většina obyvatel mladšího a středního věku do jisté míry ovládá švédštinu (kromě finských přistěhovalců).

Hansegård popsal semilingvismus v šesti jazykových kompetencích, které nelze zaměňovat s Macnamarovými makro-dovednostmi, jedná se o zcela jiné kompetence.

„Hansegård u semilingvismu posuzuje:

- rozsah slovní zásoby
- správnost jazyka
- nevědomé zpracovávání jazyka (automatismus)
- tvorba jazyka (neologizace)
- zvládnutí funkcí jazyka (např. emotivní, kognitivní)
- významy a obraznost“¹²

Navzdory skutečnosti, že název „semilingvismus“ není příliš rozšířený, koncept bilingvních mluvčích se slabými kompetencemi, kteří nejsou jazykově zdatní ani v mateřském, ani v druhém jazyce, je stále zkoumán, i když pod jiným názvem. Z důvodu prevence negativního dopadu na vývoj dětí je místo semilingvismu nabízen neutrálnější termín „limited bilingualism“, který bychom mohli do češtiny přeložit jako „omezený bilingvismus“.¹³ Nemůžeme zde však hodnotit úroveň mluvčího v oblastech čtení, psaní a poslechu dle Macnamarovy teorie Čtyř subkomponentů, protože u semilingvismu není brán zřetel na gramotnost ani poslechové kompetence jedince. Poddruhy semilingvismu je složité hodnotit také z důvodu rozdílného

¹¹ NG., B.-C., WIGGLESWORTH, G. 2007. s. 8

¹² HANSEGÅRD, N. E. [online]. 1979. [cit. 2022-05-09] s. 33

¹³ NG., B.-C., WIGGLESWORTH, G., 2007. s. 8

společenského uspořádání ve státech, rozdílné míře institucionální podpory jazyků a kvůli individuálním vlivům, které jsem zmiňovala již v kapitole 2.2.

Mezi druhy bilingvismu nás dále bude zajímat především dominantní druh bilingvismu, který budu zkoumat z úhlu jazykového přepínání mezi mluvčími v Singapuru. V následující kapitole nejprve blíže představím jazykové přepínání a jeho typy.

3. CODE-SWITCHING

V této kapitole popíšu, co je to code-switching a code-mixing, včetně definic, ukážu na příkladech typy přepínání jazyků a také dělení kódového míchání.

Pojem code-switching znamená přepínání jazyků v rámci jedné konverzace. Některé prameny uvádí někdy také code-mixing, což znamená přepínání jazyků v rámci morfému, slova nebo větného celku. Není jednoznačné, jak tyto termíny od sebe oddělit, jelikož code-mixing zahrnuje různé typy přepínání jazyků. Přepínání jazyků nám značí také úroveň mluvčího, jak ovládá více jazyků zároveň. Pro větší přehlednost budeme v textu dále označovat pojmy code-switching a code-mixing zkratkami CS a CM.

V následující části představím nejvýznamnější definice termínů CS a CM. Tyto definice budou představeny podle přístupů badatelů. Obecně se přístupy k CS a CM liší tím, zda zahrnují pouze formální stránku tohoto jevu nebo také jeho komunikační kontext (např. různé pragmatické funkce). V této části práce se budeme věnovat CS a CM pouze formálně, nicméně později, na základě autentických dat bude zřejmé, že komunikační kontext je velice důležitý.

1. Poplacková (1980) říká, že „přepínání kódů je střídání dvou jazyků v rámci jedné promluvy, věty nebo jen větného členu“¹⁴. Poplacková se zaměřuje na jednotky řeči, staví se k CS dle základní jednotky a řeší vztahy mezi jazyky podle toho, jakým směrem mezi jazyky probíhá přepínání (z dominantního jazyka na vedlejší či naopak).
2. Mezi nejaktuálnější teorie pro CS patří výzkum Miriam Meyerhoffové z let 2018-2019, která tvrdí, že „ve svém nejkonkrétnějším smyslu jde o střídání kódů napříč hranicemi vět nebo klauzulí. Často zahrnuje i termín code-mixing.“¹⁵ CS je střídání mezi druhy nebo kódy, přes hranice vět nebo frází, což znamená, že přepínání kódů může být vnitrovětné nebo mezivětné. Myerhoffová ve své teorii řeší různé jednotky jazyka (věty, fráze), v čemž se shoduje v bádání s Poplackovou.
3. Wei Li a Chao-Jung Wu, kteří se mimo jiné věnují i zkoumání jazyků v čínských školách, se domnívají, že „přepínání dvojjazyčných kódů je nejkonkrétnějším aktem bilingvismu a ukazuje, jak jsou bilingvní lidé kompetentní v přepínání mezi dvěma jazyky během sociální interakce.“¹⁶ Wei a Wu se zabývají sociální interakcí a zaměřují

¹⁴ POPLACK, S. [online] 1980. [cit. 2022-12-09]. s. 208

¹⁵ MEYERHOFF, M. 2018. s. 116

¹⁶ WEI, L., WU, C. [online] 2009. [cit. 2022-12-09]. s. 193-211

se na jiný aspekt bilingvismu, než například Myers-Scottonová, která hovoří spíše o kognitivní dimenzi. Tuto definici jsem zde zařadila proto, jelikož pochází přímo od čínských badatelů, což přímo souvisí se zaměřením této práce.

4. Myers-Scottonová (1993) vysvětluje, že „míchání kódů je změna jednoho jazyka na jiný v rámci stejné výpovědi nebo ve stejném textu. Ve společnostech, ve kterých se používají dva nebo více jazyků, je to běžný jev.“¹⁷ Myers-Scottonová definuje míchání jazykového kódu jako společenský jev. Neřeší, jak velká část výpovědi je přepínána. Její vnímání přepínání jazyků je univerzální – představuje nám, že u přepínání jazyků fungují společné univerzální principy.

Teorie Poplackové a Meyerhoffové jsou obě stěžejní pro analýzu této práce, jelikož obě hovoří o přepínání v rámci jednotek jazyka, obě řeší věty, hranice vět a fráze, což uvidíme na názorných ukázkách. Druhy CS podrobněji probereme v následujících podkapitolách.

3.1. CODE-MIXING

CM je ve své podstatě přepínání uvnitř věty, což je typ kódového přepínání jazyka. Menší morfosyntaktické složky, jako jsou slova, fráze nebo morfémy, se vkládají z jednoho jazyka do druhého.¹⁸

- (1) Vkládání morfému: kantonština-angličtina¹⁹

jan1 wai6 keoi5 tung4 ngo5 deoi3mong6 – **ing**

Protože ona a já dívat se na sebe – **ing**

„Protože ona a já jsme se na sebe dívaly.“

V příkladu kantonské věty je připojen k výrazu *deoi3mong6* anglický morfém – *ing*.

Studie ukazují, že nejčastěji se u CM vyskytují slovní druhy jako jsou podstatná jména, slovesa, přídavná jména a příslovce. Naopak mezi slova, která většinou nelze přepínat, patří modální slovesa, pomocná slovesa, zájmena, přivlastňovací slova a kvantifikátory. Názory, zda lze přepínat předložky, se liší. Autoři Cheung, Yap a Yip (2010), kteří se věnovali této jazykovědné otázce uvedli badatele jejichž názor na přepínatelnost předložek se neshoduje: „Joshi (1985), který se zabýval CS mezi marathi a angličtinou, klasifikuje předložky jako nemožné

¹⁷ MYERS-SCOTTON, C. [online] 1993a [cit. 2022-05-09]. s. 1

¹⁸ CHEUNG, H., YAP, F., YIP, V. [online]. 2010 [cit. 2022-05-09]. s. 17

¹⁹ CHEUNG, H., YAP, F., YIP, V. [online]. 2010 [cit. 2022-05-09]. s. 17

kombinovat v rámci přepínání kódů, zatímco Chan (1998) poukazuje na to, že u kantonsko-anglických bilingvních mluvčích lze předložky přepínat.²⁰ Matras (2009) ve své publikaci zmiňuje další badatele, kteří přepínatelnost spojek připouští: „Poplacková (1980) věnující se francouzštině a angličtině, Backus (1996) se zaměřením na holandštinu a turečtinu a Matras (2009) zkoumající CS romštiny a němčiny připouští také přepínání spojek.“²¹ Vlivem různých jazykových kombinací nelze určit jednu správnou odpověď přepínatelnosti jazykových složek, každý badatel může mít kus pravdy ve svém zaměření. Zajímavé také je, že některé kombinace s angličtinou nelze přepínat a jiné lze.

Výzkumy CS, se zabíraly také frekvenční hierarchií přepínatelných prvků za účelem zjistit nejčastěji přepínané složky jazyka. Mezi přepínáním hebrejštiny a španělštiny se ukázaly jako nejčastěji přepínaná složka podstatná jména.²² Při výzkumech u čínštiny jsou frekvenční studie neúplné. Hranice mezi lexikálními výpůjčkami a fonologicky nativizovanými výpůjčkami je často nejasná, a to kvůli dopadu frekvence používání.

Přestože je code-mixing velmi spjat s CS a oba typy se prolínají, zaměřím se v této práci především na CS a blíže představím jeho dělení.

3.2. DĚLENÍ CS

CS je dle Poplackové (1980) děleno na tři hlavní typy: tag switching, inter-sentential switching, a intra-sentential switching.²³

3.2.1. Tag switching

Přepínání „tagu“, tedy jakýchsi označení, je jednoduše vložení označení v jednom jazyce do projevu, který je celý v jiném jazyce. Tag switching se může vyskytovat na více pozicích ve větné struktuře a často vyjadřuje náladu a postoje mluvčího. Přepínáním podle nálady mluvčího a výběru adresáta se zabýval Matras (2009).²⁴ Matras upozorňuje, že jazyky mají více vrstev a CS může nastat mezi různými vrstvami, neformální a formální řečí, skrze vedlejší komentáře mluvčího nebo při hrátkách se slovy u zkušeného bilingvního mluvčího. Funkce tag switchingu je konverzačně orientovaná.

²⁰ CHEUNG, H., YAP, F., YIP, V. [online]. 2010 [cit. 2022-05-09]. s. 17

²¹ MATRAS, Y. [online]. 2009. [cit. 2022-05-09]. s. 101-145

²² CHEUNG, H., YAP, F., YIP, V. [online]. 2010 [cit. 2022-05-09]. s. 16

²³ POPLACK, S. [online] 1980. [cit. 2022-12-09]. s. 230

²⁴ MATRAS, Y. [online]. 2009. [cit. 2022-05-09]. s. 116-117

Přepínání tagu je velmi časté, dobře to ilustruje následující příklad přepínání tagu u kantonštiny a angličtiny.

(2) Tag switching: kantonština-angličtina²⁵

keoi5 m4 hai6 hou2 *helpful* gaa3, *you know*.

Ona ne velmi *nápomocná* gaa3, *víš*.

„Ona není příliš nápomocná, víš.“

V příkladu kantonské věty je vloženo anglické slovo *helpful* a na konci věty ještě anglická fráze *you know*. Nálada mluvčího je zde vyjádřena kantonskou částicí *gaa3* a anglickou frází *you know*. *You know a gaa3* mají podobný význam, tudíž bilingvní mluvčí snadno pochopí, o jaké vyjádření se jedná. Můžeme říct, že tag switching často opakuje stejnou myšlenku v obou jazycích.

3.2.2. Inter-sentential switching

Mezivětný CS (inter-sentential code-switching) je syntakticky omezenější. „K přepínání mezi větami dochází na hranicích větných nebo hranicích výpovědi v mluveném diskurzu, přičemž věty z každého jazyka věrně odpovídají pravidlům příslušných jazyků.“²⁶ V příkladu č. 3 je příklad souvětí, které je složeno ze dvou vět, které mají protikladný vztah skrze spojku „ale“. První věta popisuje reálnou skutečnost a druhá navazující zobrazuje postoj k předchozí větě.

(3) Inter-sentential switching: kantonština-angličtina²⁷

keoi5 cam4jat6 ceng2 ngo5, *but I didn't feel like going*.

Ona včera pozvat mě, *ale nechtělo se mi jít*.

„Včera mě pozvala, ale nechtělo se mi jít.“

V tomto souvětí je za hlavní kantonskou větou připojena jako vedlejší anglická věta *but I didn't feel like going*. Gramatiky částí vět plně odpovídají kantonštině (první část věty) a angličtině (druhá část věty).

²⁵ CHEUNG, H., YAP, F., YIP, V. [online]. 2010 [cit. 2022-05-09]. s. 17

²⁶ CHEUNG, H., YAP, F., YIP, V. [online]. 2010 [cit. 2022-05-09]. s. 17

²⁷ CHEUNG, H., YAP, F., YIP, V. [online]. 2010 [cit. 2022-05-09]. s. 17

3.2.3. Intra-sentential switching

Přepínání uvnitř věty se týká přepínání, ke kterému dochází uvnitř stejné klauzule nebo věty, která pak obsahuje prvky obou jazyků. Zdá se, že tento typ podléhá pravidlům tvarosloví i skladby (morfologie a syntaxe) obou jazyků velmi komplexním způsobem. Přepínání uvnitř věty zvládají pouze bilingvní mluvčí s vysokou úrovní jazykových kompetencí. Důmyslné přepnutí z kantonštiny do angličtiny můžeme vidět na příkladu č. 4.

(4) Intra-sentential switching: kantonština-angličtina²⁸

go2go3 little boy.

„*Tamten* malý chlapec.“

V příkladu č. 4 je uvedena jmenná fráze složená z kantonského ukazovacího zájmena *go2go3*, anglického přídavného jména a podstatného jména. U této jmenné fráze lze vidět, jak slovosled respektuje pravidla kantonštiny i angličtiny zároveň.

3.3. DĚLENÍ CM

Muysken (2000:1) rozděluje CM na tři hlavní typy. Tyto tři základní procesy jsou omezeny různými strukturálními podmínkami a různými způsoby ve specifickém bilingvním prostředí.

3.3.1. Vkládání (slovní fráze)

Jedná se o přístup, který se odchyluje od konceptu nového vkládání ve prospěch omezení, pokud jde o strukturální rysy určitých základních struktur. Zde je proces CM pojat spíše jako výpůjčka.

(5) Vkládání fráze: indonéština-angličtina²⁹

nanti siang jadi *meeting* di mana?

Později den tak *setkání/meeting* kde?

„Kde bude dnes odpoledne schůzka?“

V tomto příkladu je patrné, že byl do indonéské tázací věty vložen anglický výraz *meeting*, který slouží jako nahrazení slova, které by se dalo říci i v indonéštině.

²⁸ CHEUNG, H., YAP, F., YIP, V. [online]. 2010 [cit. 2022-05-09]. s. 18

²⁹ MUYSKEN, P. in POPLACK, S., WALKER, J. [online]. 2003. [cit. 2022-05-09]. s. 678–683

3.3.2. Střídání (alternace)

Přístup, který se odklání od alternativního pohledu na omezení CM z hlediska schopnosti nebo ekvivalence jazyka použitého v bodě přepnutí.

Například v anglicko-indonéském CM:

(6) Střídání: indonéština-angličtina³⁰

nge**print** berapa lembar sih, butuhnya?
předpona+**print** kolik list Q, potřebovat?
„Kolik listů potřebujete vytisknout?“

Zde je k indonéské předponě připojen anglický výraz *print* a dohromady slouží jako sloveso vytisknout. Pro upřesnění: slovo *sih* je označeno symbolem Q, protože je to tázací částice.

3.3.3. Kongruentní lexikalizace (dialekt)

Studium posunu stylu a variace dialektu/standardu, spíše než samotného bilingvního jazykového použití, je založeno na konceptu kongruentní lexikalizace.

(7) Kongruentní lexikalizace: angličtina-indonéština³¹

Hey, how are you? I'm Sam. *Senang bertemu anda.*
Ahoj, jak se máš? Jsem Sam. *Šťastný potkat Vás.*
„Ahoj, jak se máš? Jsem Sam. Rád Vás poznávám.“

V příkladu lze sledovat, jak za dvěma jednoduchými anglickými větami následuje věta celá v indonéštině. Je však zajímavé, že indonéská věta je zdvořilostní fráze, zatímco anglická věta na začátku promluvy naznačuje spíše neformální pozdrav.

3.4. JEDNOSLOVNÉ VKLÁDÁNÍ VERSUS VÝPŮJČKY

Kontrast mezi vkládáním jednoho slova a výpůjčkami si získal ve studijní literatuře nemalou pozornost. Z obecného hlediska můžeme říci, že výpůjčky se v jazyce vyskytují z důvodu rozšíření slovní zásoby, zatímco CS se uskutečňuje při spontánní konverzaci bilingvních mluvčích. To vyvolává otázku přesných kritérií pro odlišení zavedených výpůjček od spontánních vkládání do řeči bilingvních mluvčích. Některé studie se spoléhaly na měření

³⁰ MUYSKEN, P. in POPLACK, S., WALKER, J. [online]. 2003. [cit. 2022-05-09] s. 678–683

³¹ MUYSKEN, P. in POPLACK, S., WALKER, J. [online]. 2003. [cit. 2022-05-09] s. 678–683

frekvence, ale jejich srovnatelnost je ztížena chybějícím společným standardem, podle kterého by se četnost výskytu formy mohla zkoumat.

Vědci jako Poplacková či Miller se snaží zavést termín „nevýpůjčka“, jakožto označení výpůjčky na místě, které jsou strukturálně integrované, ale nemusí nutně dosáhnout široké úrovně propagace v řečové komunitě nebo dokonce v rámci korpusu. Došli totiž k závěru, že výpůjčky a CS jsou jevy oddělené, tudíž k nim musíme přistupovat zvlášť.³²

Výzkumy naznačují, že existují dva typy lexikálních vsuvek: ty, které jsou strukturálně integrované od začátku, a ty, které nejsou. V řeči bilingvních mluvčích může docházet ke strukturální integraci bez ohledu na frekvenci používání.

V romštině se lze setkat s výpůjčkami z němčiny, například některá institucionální terminologie, včetně názvů institucí a institucionálních postupů: „Bestattungsinstitut“ (pohřební ústav), „Meldeamt“ (registrační úřad) nebo „Sterbeurkunde“ (úmrtní list).³³

Následující ukázka pochází z rozhovoru romského mluvčího (ve zdroji označen pouze jako mluvčí S), pocházejícího konkrétně z podskupin Kelderas/Lovari, který vyrůstal a trvale žije v Hamburku v severním Německu.

(8) Ukázka německých výpůjček v romštině³⁴

S: Hačares, *es ist weg*. *Beispiel* akana feri phendem tuke, hačares.

Chápeš, *to je pryč*. *Příklad* ted' jen říkám tobě, chápeš.

„Chápeš, je to pryč. Ted' jsem ti dal příklad, rozumíš.“

V romské promluvě vidíme německou větu „*es ist weg*“ (*je to pryč*) a promluva pokračuje německým slovem „*beispiel*“ (*příklad*). Tento příklad je důkaz výskytu německých výpůjček v běžné romské mluvě.

Výpůjčky můžeme rozlišovat na dva typy: kulturní formy (kulturní výpůjčky) a základní formy. U kulturních výpůjček mateřský jazyk tyto pojmy nezná. Může to být například institucionální terminologie. Protože doprovázejí nové myšlenky nebo věci, pro které ještě neexistuje starší, ustálený název, jsou takové koncepce snadněji přijímány jedinci, kteří hovoří jen jedním jazykem.

³² MATRAS, Y. [online]. 2009. [cit. 2022-05-09]. s. 101-145

³³ MATRAS, Y. [online]. 2009. [cit. 2022-05-09]. s. 101-145

³⁴ MATRAS, Y. [online]. 2009. [cit. 2022-05-09]. s. 102-103

Druhý typ, známý jako základní formy, zahrnuje věci, které mají protějšky v mateřském jazyce. Používání základních forem z jiného jazyka vyžaduje bilingvismus, a tedy přepínání jazyků. V důsledku toho je vztah mezi přepínáním a výpůjčkou zásadně diachronní. Znamená to zvýšení frekvence používání nových slovních tvarů a také jejich potenciální přijetí jednojazyčnými uživateli.

4. PŘÍČINY PŘEPÍNÁNÍ JAZYKŮ

V následující kapitole popíšu některé z nejčastějších příčin přepínání jazyků, mezi které patří situační spouštěč (4.1), komunikační cíl (4.2), téma (4.3), emoce a postoje (4.4), citování druhých lidí (4.5) a vyjádření identity skupiny (4.6).

4.1. SITUAČNÍ SPOUŠTĚČ

Yaron Matras (2009) odkazuje na teorii lingvisty Michaela Clynea, kdy se přepínání jazyků děje na základě spouštěče (z anglického slova „*trigger*“) v rámci interakcí.³⁵ Jelikož pro tuto teorii není prozatím oficiální česká terminologie, budeme ji dále v textu označovat jako „spouštěč“, který spouští reakci mluvčího při rozhovoru. Přejít do jiného jazyka je tedy aktivován spouštěčem – například z důvodu, kdy nejprve mluvčí nemůže nalézt vhodné slovo v jednom jazyce, tudíž si vypůjčí slovo z druhého, což následně spustí přepínání jazyků a mluvčí může plynule pokračovat promluvu ve spuštěném druhém jazyce. Slova či větná spojení podobná v obou jazycích, mohou být také spouštěčem pro přepínání mezi jazyky. Pojem „spouštěč“ pomáhá popsat přepínání jazyků jako reakci na události kolem komunikační interakce: výskyt určitých slov, témat, účastníků nebo nastavení.

Situační přepínání jazyka závisí na adresátovi komunikace, na základě kontextu hovoru a dalších různých okolnostech. Miriam Meyerhoffová tvrdí: „Mnoho lidí používá doma jinou jazykovou variantu než ve škole nebo v práci.“³⁶ Tuto teorii uvidíme na reálných příkladech studentů v kapitole 6, kde se budeme zabývat kolika jazyky hovoří a zda používají jiný jazyk ve škole a jiný jazyk doma s rodiči.

Příklad, který ukazuje, jak se mohou vlivy domény a adresáta vzájemně provázat, nalezneme na trhu v Tanzanii, protože situační spouštěč je zde určující faktor pro komunikaci. Miriam Meyerhoffová (2019) ve své publikaci popisuje: „Svahilština je národní jazyk Tanzanie a je jazykem obecně používaným pro vzdělávání, politiku a obchod. Lidovým jazykem, kterým se mluví v regionu kolem Kondoa, je však Rangi, takže když jdete na trh obchodovat, máte na výběr minimálně ze dvou jazyků.“³⁷ Díky jazykovým dovednostem se identifikují členové místní komunity a tím vzniká upřednostnění toho, co je pro ně známé a lidové.

³⁵ MATRAS, Y. [online]. 2009. [cit. 2022-05-09]. s. 101-145

³⁶ MEYERHOFF, M. 2018. s. 119

³⁷ MEYERHOFF, M. 2018. s. 116

4.2. KOMUNIKAČNÍ CÍL

Hlavním cílem bilingvního mluvčího je dosažení úspěšného komunikačního cíle. To znamená, že přepínání kódu může probíhat zcela nevědomě. Vyjádřit sdělení je hlavním zájmem bilingvních mluvčí a vědí, že i když během diskurzu použijí jeden nebo několik jazyků, posluchač jim bude rozumět. Když mluvčí při přesvědčování používá přepínání jazyků, bude schopnější dosáhnout svého cíle a přesvědčovat posluchače, protože, přepínání jazyků přitahuje pozornost a odráží určitou socioekonomickou identitu, která může mluvčímu dodat více na důvěryhodnosti a spolehlivosti.

4.3. TÉMA

Téma se jeví být dalším důležitým důvodem, který vede bilingvního mluvčího ke kódovému přepínání. Mluvčí může mít tendenci používat více než jeden jazyk v rámci jedné promluvy podle volby tématu. Dle Myers-Scottonové (1993) spouští změna tématu CS.³⁸ Bilingvní mluvčí podle kontextu dokáže zvolit jazyk, který se nejvíce hodí k probíranému tématu a struktuře rozhovoru.

4.4. EMOCE A POSTOJE

Mluvčí mohou přepínat mezi jazyky, aby vyjádřili konkrétní postoje a zprostředkovali různé emoce, včetně radosti, nadšení, vzteku, smutku a mnoha dalších. Citoslovce se často používají k přidání důrazu nebo k vyjádření překvapení nebo jiných silných pocitů, ať už záměrně nebo náhodně. „Citoslovce je krátké zvolání typu: Sakra!, Hej!, No!, Podívej! atd. Přestože nemají gramatický význam, mluvčí je často používají. Citoslovce jsou někdy bilingvními mluvčími označovány jako spojky vět.“³⁹

Matras (2009) zkoumal CS romštiny a němčiny.⁴⁰ Objevil přepínání v podobě emotivního komentáře mluvčího, objasnění postoje, hodnocení, zdůraznění promluvy a vedlejších komentářů. Ve většině případů byly tyto emocemi zabarvené přepnutí vyjádřeny v němčině.

4.5. CITOVÁNÍ NĚKOHO JINÉHO

V dnešní době je oblíbené citovat slavné promluvy a hlášky známých osobností. Některé z těchto známých osobností pochází většinou z anglicky mluvících zemí. Lidé, kteří nemluví

³⁸ MYERS-SCOTTON, C. [online] 1993a [cit. 2022-05-09]. s. 114-115

³⁹ BUDI, L. A., SILI S., ASANTI Ch. [online]. 2021. [cit. 2022-05-09]. s. 432—448

⁴⁰ MATRAS, Y. [online]. 2009. [cit. 2022-05-09]. s. 121

anglicky, ale jsou dobří v osvojování si angličtiny, mohou citovat výrazy z původního jazyka. Tyto výrazy jsou citovány, aby bylo jasné, že se snaží zachovat původní a přesná slova použitá mluvčím, kterého citovali. Přepínání také zahrnuje slova v uvozovkách, co osoba řekla.

4.6. VYJÁDŘENÍ IDENTITY SKUPINY

Přepínání jazyků lze použít k vyjádření identity skupiny. Miriam Meyerhoffová (2019) zmiňuje teorii sociální identity.⁴¹ Jedinec rozlišuje svou osobní identitu a svou identitu ve skupině, přičemž se identifikuje i vícero osobnostmi podle prostředí a lidí, se kterými je.

Matras (2009) se ve své publikaci v kapitole 5 věnuje stejnému tématu.⁴² Jazyky hrají důležitou roli v životě jedince a přepínání jazyků ve skupině slouží k vyjednání adekvátního způsobu komunikace s druhými lidmi. Mluvčí se přizpůsobuje očekávání druhého mluvčího, potřebují sladit jazykovou terminologii, aby se v dané situaci pochopili.

⁴¹ MEYERHOFF, M. 2018. s. 70

⁴² MATRAS, Y. [online]. 2009. [cit. 2022-05-09]. s. 116

5. MULTILINGVISMUS V SINOFOONNÍM SVĚTĚ

V této kapitole představím, jakou úlohu sehrává čínština a angličtina v čínsky mluvících komunitách. Z mnoha oblastí v rámci Číny jsem se zaměřila na Šanghaj, Hongkong a mimo Čínu na Singapur z důvodu patrné jazykové diverzity.

V Číně je většinou prosazována standardní čínština. Kromě čínštiny se však zejména na jihu Číny nachází mnoho regionálních dialektů. Původně měla standardní čínština nahradit regionální dialekty a sloužit jako ucelující prvek národa. Postupem času se však oficiální pozice nářečí měnila od snah o eliminaci až po uznání jejich významu. Spolsky (2014) tvrdí, že „stejně jako v případě politiky menšinových jazyků bylo toto uznání rozmanitosti jazyků v Číně pragmatické, vyplývající z odporu občanů vůči úplnému prosazení standardní čínštiny.“⁴³ Používání jazyka bylo rozděleno na formální a veřejné příležitosti, kdy je vhodná standardní čínština a denní běžnou komunikaci a vyjadřování emocí, kdy mluvčí mohou použít svůj regionální dialekt. Vlivem migrace z venkova do měst v důsledku tržní ekonomiky je však v ohrožení několik dialektů, například šanghajština, velmi se debatuje také o ohrožení kantonštiny. Je zde patrné, že vliv migrace na jazyk je větší než vliv vlády a politiky.

Anglický jazyk sice nepůsobí na Čínu tak dlouho, ale moderní doba podporuje rozšíření tohoto jazyka, především mezi mladšími generacemi. Spolsky (2014) tvrdí: „Od roku 2001 byla do osnov základních škol zařazena výuka angličtiny, která posílila také stávající navazující středoškolský program.“⁴⁴ Nezřídka je však angličtina zařazena do výuky na úkor nářečí. Rozšíření výuky angličtiny o nové kurzy začaly i univerzity a k tomu se přidal rozkvět soukromého jazykového vzdělávání.

5.1. POSTAVENÍ ČÍNŠTINY V ČÍNSKY MLUVÍCÍCH KOMUNITÁCH

Standardní čínština propojuje všechny mluvčí napříč Čínou, slouží také jako znak modernosti a postavení. Používá se pro vědu, technologii a výzkum, v médiích, při obchodování a cestovním ruchu a utužuje mezinárodní vazby. Čínština má tudíž mezilidskou funkci.⁴⁵

Pokud bude pokračovat aktuální trend migrace obyvatelstva do měst, kde se více klade důraz na používání standardní čínštiny, je velká pravděpodobnost, že budou v ohrožení menšinové

⁴³ SPOLSKY, B. [online] 2014. [cit. 2022-12-09]. s. e173

⁴⁴ SPOLSKY, B. [online] 2014. [cit. 2022-12-09]. s. e174

⁴⁵ GIL, J. [online]. 2005. [cit. 2022-05-09]. s. 97

jazyky a regionální dialekty. Spolsky (2014) toto komentuje: „Pokud se to ukáže jako pravda, bude jasné, jak je jazykový management vydán na milost a nemilost mnoha mocnějším silám, ať už demografickým, ekonomickým nebo politickým.“⁴⁶

5.2. POSTAVENÍ ANGLIČTINY V ČÍNSKY MLUVÍCÍCH KOMUNITÁCH A JEJÍ FUNKCE

Používání angličtiny sahá od studijního předmětu až po prostředek výuky ve vzdělávacím systému, což je hlavní oblast, kde angličtina přichází do styku s čínštinou, v závislosti na kurzu a instituci, kde se studuje. „Ti, kteří chtějí studovat angličtinu, si mohou vybrat z různých možností. Příkladem může být formální výuka na školách a univerzitách, hodiny televizního a rozhlasového vysílání a neškolené jazykové vzdělávání v anglických koutcích.“⁴⁷

Pokud jde o právní záležitosti, použití angličtiny je více podobné mezilidské funkci. Právní systém a administrativa, není přítomna v tak rozsáhlé podobě. „V roce 2000 prošli pekingští soudci ročním kurzem angličtiny. V současnosti se zdá, že angličtina je s v Číně s regulační funkcí teprve v počátcích. Pokud budou tyto trendy pokračovat, může mít angličtina jednoho dne v této oblasti života silnější funkci.“⁴⁸

V následující části si představíme tři hlavní oblasti, kde mluvčí používají čínštinu i angličtinu, popřípadě ještě další regionální jazyky zároveň. Na jazyky zde bude nahlíženo skrze funkce a jazykové domény. Domény byly rozděleny na rodinu, vzdělávání, obchod, média, právo a administrativu, přičemž jak obchod a média tak právo a administrativa jsou mnohdy propojené.

ŠANGHAJ

Z malého města se Šanghaj v průběhu dvacátého století stala velkoměstem. Velká část obyvatel Šanghaje má kromě šanghajského dialektu a standardní čínštiny také další jazykové schopnosti. „Většina šanghajských rodin má rodiče nebo prarodiče, kteří se do Šanghaje přistěhovali od začátku 20. století z jiných částí Číny. Tato mizející generace si celý život zachovala svůj původní dialekt.“⁴⁹

⁴⁶ SPOLSKY, B. [online] 2014. [cit. 2022-12-09]. s. e176

⁴⁷ GIL, J. [online]. 2005. [cit. 2022-05-09]. s. 104

⁴⁸ GIL, J. [online]. 2005. [cit. 2022-05-09]. s. 112

⁴⁹ XIAO-QUAN, Ch. [online] 2001. [cit. 2022-05-09]. s. 17-24.

Rodina: Následující generace, a mnoho z jejich dětí, jsou obecně bilingvní v tom smyslu, že obvykle konverzují v původním dialektu se svými rodiči v rámci své rodiny a mluví šanghajským dialektem mimo ni. Ti, kteří mají nějaké formální vzdělání, si pak osvojí ještě standardní čínštinu.⁵⁰

Vzdělání: Jak již bylo řečeno, mladí Šanghajci se při formálním vzdělávání učí ve standardní čínštině a do výuky je zařazena i angličtina.

Obchod a média: V obchodních centrech v Šanghaji, není neobvyklé najít mluvčí, kteří hovoří anglicky velmi dobře, zatímco v některých odlehlejších místech mají lidé spíše malou nebo žádnou znalost angličtiny. „Hlavní rozhlasové stanice a televizní kanály v Šanghaji vysílají programy v angličtině. V poslední době je stále běžnější, že důležité události a zábavní pořady jsou přenášeny médii ve dvou verzích: v angličtině a ve standardní čínštině. V ulicích města má mnoho obchodů vývěsní štíty napsané v těchto dvou jazycích a některé veřejné autobusy také oznamují své jízdní řády v angličtině.“⁵¹

Právo a administrativa: Šanghaj podléhá čínské správě, tudíž jsou právo a administrativa vykonávány ve standardní čínštině.

Není proto neobvyklé, že Šanghajec ve svém každodenním životě používá tři různé varianty: s rodinnými příslušníky dialekt předků, s přáteli, prodavači a taxikáři šanghajský dialekt a s cizinci a při oficiálních příležitostech, standardní čínštinu.

HONGKONG

Přepínání kódů je v Hongkongu dlouho oblíbeným výzkumným tématem kvůli vícejazyčnému prostředí. „Od 80. let 20. století vědci zkoumali chování tamních obyvatel při CS. Většina studií se týkala přepínání mezi kantonštinou a angličtinou, dvěma oficiálními jazyky v Hongkongu. Avšak stále silnější kontakty s pevninskou Čínou od roku 1997, kdy byl Hongkong předán oficiálně předán Brity zpět, posilují prestiž standardní čínštiny. Od roku 1998 dostaly školy a další vzdělávací zařízení nařizeno vyučovat ve standardní čínštině včetně písma.“ Vedou se

⁵⁰ XIAO-QUAN, Ch. [online] 2001. [cit. 2022-05-09]. s. 17-24.

⁵¹ XIAO-QUAN, Ch. [online] 2001. [cit. 2022-05-09]. s. 17-24.

stále spory o to, zda jednoho dne převáží z politických důvodů standardní čínština nad kantonštinou.⁵²

Rodina: V rodině se ke komunikaci používá kantonština a částečně angličtina, především mezi mladými lidmi. Oficiální politika státu podporuje trilingvismus – používání kantonštiny, standardní čínštiny a angličtiny v mnoha oblastech života. „Oficiální zpráva Výboru pro vzdělávání z roku 2002 uvádí, že jazykovou politikou vlády v Hongkongu, je umožnit studentům a pracující populaci, aby byli používali bilingvismus v oblasti čtení a psaní (v čínštině a angličtině) a trojjazyčnost při hovoru (kantonština, standardní čínština a angličtina). Prosazování politiky „bilingvismu a trilingvismu“ znamená, že vláda akceptuje používání všech tří jazyků na mluvené úrovni, stejně jako velké množství překladů dokumentů a úředních dokumentů.“⁵³

Vzdělání: „Od roku 1998 dostaly školy a další vzdělávací zařízení nařízeno vyučovat ve standardní čínštině včetně písma.“⁵⁴ Vedou se stále spory o to, zda jednoho dne převáží z politických důvodů standardní čínština nad kantonštinou. Vzhledem ke koloniální minulosti Hongkongu je dlouhodobě zavedena výuka také v angličtině.

Obchod: Obchoduje se převážně v kantonštině, jelikož je to regionální jazyk a podporuje pocit sounáležitosti místních. Angličtina je však také užitečná, především pro mnoho obyvatel středního věku, zejména pro konverzace při obchodu nebo při dorozumívání se s pomocnicemi v domácnosti, které přicházejí z ciziny.

Média: „Obyvatelé Hongkongu hojně využívají angličtinu také v médiích v různé podobě, například v novinách, časopisech a televizi, a na sociálních sítích – v e-mailech, SMS zprávách, při vyhledávání na webových stránkách a při používání některých internetových aplikací.“⁵⁵

Právo a administrativa: „Čínská vláda vydala roku 1992 článek 9 zákona o používání angličtiny v Hongkongu, kdy kromě čínštiny mohou výkonné orgány, zákonodárny sbor a soudnictví zvláštní administrativní oblasti Hongkong používat jako úřední jazyk také angličtinu.“⁵⁶ Na rozdíl od zbytku Číny má hongkongská jurisdikce zvláštní režim.

⁵² BOLTON, K., BOTHA, W., KIRKPATRICK, A. 2020. s. 452

⁵³ BOLTON, K., BOTHA, W., KIRKPATRICK, A. 2020. s. 457

⁵⁴ BOLTON, K., BOTHA, W., KIRKPATRICK, A. 2020. s. 452

⁵⁵ BOLTON, K., BOTHA, W., KIRKPATRICK, A. 2020. s. 465

⁵⁶ BOLTON, K., BOTHA, W., KIRKPATRICK, A. 2020. s. 457

SINGAPUR

Přestože je Singapur geograficky poměrně malý stát, jeho hustota obyvatel se vyrovná světovým metropolím. Na rozdíl od své historické minulosti nebo dokonce počátků postkoloniálního období se společnost Singapuru vyvinula v multietnický národní stát se čtyřmi oficiálními jazyky, z nichž tři jsou uznávány jako „mateřské jazyky“. „Nejvíce používanými jazyky jsou standardní čínština, jiné varianty čínštiny, angličtina, tamilština, malajština a částečně indické jazyky díky indickým menšinám žijícím v Singapuru.“⁵⁷

Rodina: V rodině se hovoří nářečím a menšinovými jazyky. Mezi přáteli, obzvláště mezi mladými studenty je populární používat tzv. Singlish (singapurskou hovorovou angličtinu), což uvidíme na názorných ukázkách a v reportech rodilých mluvčích v kapitole 6. Standardní čínštinu používají mluvčí doma zřídka.

Vzdělání: „Vzhledem k široké podpoře angličtiny jako dominantního vzdělávacího jazyka lze nyní velkou část populace popsat jako „angličtinu znalé bilingvní mluvčí („*english-knowing bilinguals*“), kteří ovládají angličtinu i svůj etnický jazyk.“⁵⁸ Zatímco standardní čínština, malajština a tamilština mohou být pro mnohé mateřskými jazyky v tradičním slova smyslu, pro mnohé byly a stále jsou druhými jazyky, zejména pro ty, kteří pocházejí z různých jihoasijských a čínských prostředí. I když se pozice standardní čínštiny zdá velmi silná, skutečnost, že se ve škole vyučuje pouze jako druhý jazyk, a nikoli ve skutečném bilingvním programu, kde by byla prostředkem výuky nebo součástí osnov, vyvolává obavy, zda ji lze efektivně dlouhodobě udržovat.

Média a obchod: V médiích se používá angličtina, čínština a také malajština. Zajímavé je, že singapurská hymna se v médiích zpívá malajsky, nyní už má také čínskou variantu textu. Obchoduje se především místním nářečím a menšinovými jazyky, což se podobá situaci v Šanghaji a Hongkongu, kdy místní regionální jazyky utužují vztahy místních a posilují v nich pocit sounáležitosti.

Právo a administrativa: Singapur je postkoloniální země a jazykem státního zřízení je zde angličtina, tudíž angličtina je úředním jazykem, ve kterém probíhají administrativní úkony.

⁵⁷ BOLTON, K., NG., B.-C. [online]. 2014. [cit. 2022-05-09]. s. 307-318.

⁵⁸ BOLTON, K., NG., B.-C. [online]. 2014. [cit. 2022-05-09]. s. 307-318.

Jak tato kapitola ukazuje, nejsložitější a nejméně přehledná je jazyková situace v Singapuru. Můžeme zde pozorovat pestrost jazykového projevu v této multilingvní společnosti. Z tohoto důvodu dále v kapitole 6 analyzuji ukázky singapurských rodilých mluvčích.

V následující části se budu věnovat používání čínštiny a angličtiny převážně mladými Singapurci, kde nejprve představím jejich jazykový repertoár a historii osvojování jazyka a potom na vzorcích jejich promluv také používání a střídání obou jazyků.

6. PRAKTICKÁ ČÁST

6.1. Metodologie, přehled a prezentace dat

Jazyková data, ze kterých vycházím, jsou rozhovory rodilých mluvčích čínštiny a angličtiny v Singapuru, které jsou součástí pedagogického korpusu pro zkoumání jazykového kontaktu v Singapuru (Singapore Language Contact Corpus). Data byla sesbírána v letech 2010–2017 studenty singapurské Nanyang Technological University, kteří k jejich dalšímu výzkumnému využití dali souhlas. Studenti sami zaznamenali své denní rozhovory, okomentovali je a analyzovali v nich některé jevy. Tato data mi poskytli pro potřebu analýzy školitel.

U promluv mluvčích jsem se zaměřila přepínání mezi čínštinou a angličtinou. Promluvy a její ukázky patří k rozhovoru několika studentek, ve kterém plynule přeskakují na různá témata: nejprve hovoří o jídle, jak tráví volný čas, o funkcích, značkách a výměně mobilního telefonu, vtipkují o svých chybách v používání čínského jazyka a hodnotí, jak jim jde překlad mezi angličtinou a čínštinou ve škole v rámci předmětu překladatelství. Rozhovor je dlouhý skoro 19 minut.

Na ukázkách rozhovoru budu hodnotit formu CS, funkci, spouštěče a důvody, proč k CS došlo. V některých případech zahrnu do vyhodnocování dat také sebereflexe z reportu mluvčích, které byly k dispozici u několika vybraných ukázek.

6.2. Typické profily osvojování jazyka a postoje ke střídání kódů

V nahrávce od Lim Hong Zhen máme profily tří mluvčích: Ke Qin, Mavis, Lynette, ale vyskytují se v rozhovoru i další studentky. V ukázkách jsou mluvčí označeni zkratkami jmen jako K, M, s L.

Všem mluvčím je 21 let, pochází ze Singapuru a hovoří anglicky a čínsky. Lynette ovládá také kantonštinu. Všechny tři uvádějí, že s kamarády a spolužáky stejného věku mluví anglicky a čínsky. Ke Qin a Mavis hovoří doma a se staršími lidmi čínsky, ale Lynette k čínštině nemá tolik emočních vazeb a s rodinou čínsky nemluví. Nejvíce využívají čínštinu při sledování filmů a (kromě Lynette) při hovoru s rodinou, v ostatních oblastech života používají převážně angličtinu. Ke komunikaci v rozhovoru se spolužačkami v ukázce, využívají více angličtinu, ale často přepínají do čínštiny, protože k ní mají emoční vazby, především z rodiny. Tabulka 1 obsahuje další podrobnosti.

Tabulka 1. Jazykový repertoár a profil k nahrávce č. 1

	Ke Qin (K)		Mavis (M)		Lynette (L)	
Jazykový repertoár						
VĚK	21		21		21	
NÁRODNOST	Singapurka (narozena v Singapuru)		Singapurka (narozena v Singapuru)		Singapurka (narozena v Singapuru)	
NÁBOŽENSTVÍ	Taoistka		Buddhistka		-	
RODNÉ JAZYKY	angličtina, čínština		angličtina, čínština		angličtina, čínština, kantonština	
SEBEHODNOCENÍ JAZYKOVÝCH KOMPETENCÍ (/10)	angličtina: - Čtení: 9 Poslech: 9 Mluvení: 8 Psaní: 8	čínština: - Čtení: 8 Poslech: 10 Mluvení: 9 Psaní: 7	angličtina: - Čtení: 8 Poslech: 10 Mluvení: 9 Psaní: 7	čínština: - Čtení: 7 Poslech: 9 Mluvení: 7 Psaní: 7	angličtina: - Čtení: 8 Poslech: 10 Mluvení: 9 Psaní: 7	čínština: - Čtení: 6 Poslech: 7 Mluvení: 6 Psaní: 6
JAZYKY STUDOVANÉ VE ŠKOLE (do jaké úrovně/věku)	angličtina: sekundární 4 (16) čínština: JC1 (17)		angličtina: sekundární 4 (16) čínština: JC1 (17)		angličtina: sekundární 4 (16) čínština: JC1 (17)	
JAZYKY POUŽÍVANÉ DOMA	angličtina, čínština		angličtina, čínština, teochew		angličtina, kantonština	
JAZYK(Y) POUŽÍVANÉ S VRSTEVNÍKY	angličtina, čínština		angličtina, čínština		angličtina, čínština	
CO SI MYSLÍTE O SINGLISH (čínské verzi angličtiny)? CITOVÁ VAZBA?	Je mi to příjemné. Singlish staví na mé národní identitě Singapurce a pojí nás Singapurce k sobě.		Cítím se dobře, když tento jazyk používám, a dává mi to pocit sounáležitosti s mou zemí.		Je přijatelné Singlish používat mezi přáteli, ale když to lidé používají ke komunikaci s cizinci, je to trochu trapné.	
CITOVÁ VAZBA K ANGLIČTINĚ:	Mám pocit, že je to univerzálnější jazyk ve srovnání s jinými jazyky a lze jej snadno použít ke komunikaci mezi Singapurci a cizinci.		Je to jazyk, který používám nejčastěji, ať už je to mluvení nebo psaní. V tomto jazyce mi nejvíce vyhovuje se vyjadřovat.		Jazyk, který používám nejčastěji. Skoro pořád.	
CITOVÁ VAZBA K ČÍNŠTINĚ:	V rodině probíhala výchova v tomto jazyce, je mi ten jazyk pocitově blízký		Někdy tímto jazykem mluvím s dospělými a se svými rodiči. Bylo to předmět ve škole, ve kterém jsem byla lepší, když jsem byla mladá, a proto mi dodává citovou vazbu s vědomím, že jsem v tom dobrá.		Spíš ne. Se členy své rodiny nemluvím čínsky.	
Tematická preference (TOPIC BIAS) (jakákoli situace/téma, kde preferujete používat jeden jazyk místo druhého) (např. politika, vztahy, vyjadřování emocí, nadávky atd.)	Profesionalita v práci: angličtina, čínština Chatování s přáteli ve volném čase: angličtina, čínština nebo dokonce obojí. Singlish Komunikace s prarodiči: hokkienština		Vyjadřování emocí: angličtina, čínština Vztahy: angličtina		Vyjadřování emocí: angličtina Nadávky: hokkienština, angličtina	

Tabulka 1 dále ukazuje, jak mluvčí hodnotili své jazykové kompetence podle Macnamarovy teorie Čtyř sub-komponentů (viz kapitola 2). V tabulce si lze všimnout, že hodnocení proběhlo ve všech čtyřech oblastech Macnamarovy teorie: čtení, poslech, mluvení a psaní. Nejlepší výsledky v čínštině má mluvčí Ke Qin, nejslabší výsledky má mluvčí Lynette. V angličtině jsou hodnocení téměř vyrovnaná, kromě psaní, které mají mluvčí Mavis a Lynette slabší oproti Ke Qin.

Domény jazyka se u těchto mluvčích rozdělují na školní prostředí, domácí prostředí a rozhovory s vrstevníky, se kterými tráví hodně času. Všechny mluvčí prohlašují, že používají ve všech oblastech jak angličtinu, tak i čínštinu. Ve škole a s vrstevníky používají oba jazyky, jak angličtinu, tak i čínštinu. V domácím prostředí probíhá výchova především v čínštině, s výjimkou mluvčí Lynette, která uvádí, že doma čínsky s rodinou nemluví.

Mluvčí mají kladný vztah k singapurské hovorové angličtině (Singlish). Pro mluvčí je příjemné skrze Singlish komunikovat v běžném každodenním životě, s přáteli, dává jim to pocit sounáležitosti. Jediná mluvčí Lynette kromě pozitiv uvádí, že nepreferuje používání Singlish ke komunikaci s cizinci, protože jí to připadá poněkud trapné.

Je zajímavé pozorovat, jaké vazby mají mluvčí k angličtině. Všechny mluvčí prohlašují, že je pro ně angličtina univerzální jazyk, který používají ke komunikaci nejčastěji. Mluvčí Mavis dodává, že jí nedělá problém se vyjadřovat anglicky také skrze psaný projev.

Tematická preference se zdá být velmi podobná u všech mluvčích. Velkou roli zde hrají emoce, kde sice dominuje spíše angličtina. Mluvčí Ke Qin uvádí také preference v profesionální oblasti, kde používá jak angličtinu, tak čínštinu, ostatní mluvčí se k této oblasti vůbec nevyjadřují.

V následující části představím charakteristické druhy CS a popíšu jejich formu, funkci, spouštěče a u některých je doplněn také komentář mluvčích, který je uvedený v analytických reportech, které vždy jeden z mluvčích připravil.

6.3. Střídání kódů v autentických promluvách

CS je mnohoúrovňový jev, má nejen různé funkce a formy, ale také své principy komplexního používání v běžné komunikaci. Z těchto důvodů prezentuji ukázky chronologicky tak, jak se objevují v rozhovoru z nahrávky. Jelikož rozhovory byly delší a některé nahrávky nebyly srozumitelné nebo chyběl přepis znaků, bylo vybráno pět následujících příkladů, kde bylo přepnutí nejpatrnější. Ukázky jsou poté okomentovány i reporty, kde se mluvčí sami hodnotili a pokoušeli se vysvětlit, proč k CS došlo.

Příklad (9) ukazuje CS, které má direktivní funkci. Mluví se zde o novém druhu mobilního telefonu a na otázku J, zda si tento druh telefonu pořídit, apeluje H frází 换吧! *Huan4 ba* „změň to“, a poté následuje vtip v angličtině, který zlehčuje direktivní čínskou promluvu a odkazuje asi na sdílený kontext filmu Hvězdné války.

(9) Nový telefon: střídání v direktivní mluvě: čínština-angličtina [13, LHZ]

J: Should I change to Samsung Galaxy?

„Mám to změnit na Samsung Galaxy?“

H: 换吧! Come over to the dark side.

Huan4 ba! Přejít přes k DEF temný strana.

Změň částice. Přejdi na temnou stranu.

„Změň to! Přejdi na temnou stranu.“

Formálně má CS podobu slovesného predikátu *huan4*, který je kombinován částicí *ba*, která má v tomto případě direktivní/imperativní funkci. Jedná se o ucelenou frázi, po které následuje další věta anglicky, tudíž se jedná o inter-sentential CS.

Z kontextu se zdá, že apel v čínštině mohl mít větší emoční náboj a zároveň tento náboj je zlehčen následující anglickou frází a s humorným odkazem. Bohužel nevíme, jak interpretovat tento CS z hlediska spouštěče, protože H neuvádí svoje postoje k čínštině a angličtině. Zajímavé je, že CS do čínštiny je v dané části konverzace ojedinelý a konverzace dále pokračuje v angličtině.

Příklad (10) ukazuje intra-sentential CS neboli přepínání uvnitř věty. V ukázce je vložena čínská věta 他讲什么你就要 (*ta1 jiang3 shen2me ni3 jiu4 yao4*) „cokoli on řekne, tak musíš...“ do anglické věty. Funkce tohoto CS je pravděpodobně mimetická, kopíruje mluvu učitele – angličtina je na začátku věty, poté student překládá, tak slovo „přeložit“ přepne opět do angličtiny.

(10) Tlumočení ve škole: střídání v mluvě: čínština-angličtina [14, LHZ]

K: Like 他讲 什么 你 就 要 translate?

Jako **ta1 jiang3 shen2 me ni3 jiu4 yao4** přeložit?

Jako on řekne co ty tak musíš přeložit?

„Takže musíš přeložit, co on řekne?“

H: Uh. So it's almost like simultaneous.

„Uh. Takže je to skoro souběžně.“

Důvodem pro přepnutí bude tedy jazyk domény – mluvčí debatovaly o překladu mezi angličtinou a čínštinou, protože ve škole musí překládat.

V sebereflexi z reportu mluvčích se píše, že není jasné, zda by hlavním jazykem v ukázce měla být čínština nebo angličtina, ale protože byla angličtina hlavním jazykem po většinu konverzace, byl segment čínštiny považován za CS. Toto CS do čínštiny se pravděpodobně týká tématu, protože téma se týkalo tlumočení a bylo použito hodně čínštiny. Mluvčí K použila CS přes slovo „translate“ pro návrat konverzace zpět do angličtiny.

V příkladu (11) můžeme vidět intra-sentential CS, kdy je do hlavní věty vložena čínská věta. Část „*I don't think my...*“ patrně odkazuje na sféru mluvčího; o čínštině se mluví čínsky, na konci se nachází interaktivní tag v angličtině a opět vrací mluvčího do aktuálně probíhající konverzace. Funkce tohoto CS je pravděpodobně sebereflexe mluvčího.

(11) Hodnocení kompetencí mluvčího ve škole při tlumočení: střídání v mluvě: angličtina-
čínština [15, LHZ]

M: So are you still gonna be a translator?

„Takže budeš se chtít stát překladatelkou?“

H: I don't think my 华语 程度 有 那么好 ok.

I don't think my hua2yu3 cheng2du4 you4 na4me4 hao3 ok.

Nemyslím si, že můj čínština level má/je tolik dobrý ok.

„Nemyslím si, že můj level čínštiny je dobrý, ok.“

Really 儿. Like I always thought my Chinese was like you know decent.

„Vážně (částice). Pořád jsem si myslela, že moje čínština je, no víte, celkem slušná.“

Like not very good. But it's like decent. Then I'm like „ok, my Chinese sucks“.

„Teda není příliš dobrá. Ale ujde. A pak se cítím „ok, moje čínština je na houby.“

M: Now you know, right?

„Teď už víš, že?“

Rozhovor byl na téma překládání do čínštiny ve škole a zmínka o čínštině „*hua2yu3*“ mohla být spouštěčem k CS. Je ovšem zajímavé, že dále už mluvčí pokračovala jen anglicky.

V sebereflexi z reportu mluvčích se mluvčí domnívá, že spuštění tohoto CS bylo způsobeno setrvačností spínače. Mluvčí H měla v úmyslu pouze přepnout kód na „úroveň čínštiny“, ale zbytek věty by zněl divně, kdyby pokračoval v angličtině, a proto nastal CS i pro zbytek věty.

Příklad (12) je ve formě inter-sentential CS, došlo zde k přepnutí z anglické konverzace do plně čínské konverzace, do čínské věty nebyl vložen žádný anglický výraz. Toto CS má direktivní funkci a vylučuje jiného mluvčího z konverzace.

(12) Fotografie, slib: střídání v mluvě: angličtina-čínština [16, 17 LHZ]

J: Ok 啦. I promise to upload (the photos) before my holiday.

„Ok (částice). Slibuji, že nahraju fotky před prázdninami.“

M: 听 着 就 好, 听 着 就 好。

Ting1 zhe jiu4 hao4, ting1 zhe jiu4 hao4.

poslouchejte částice tak dobře, poslouchejte částice tak dobře.

„Poslouchejte, co říká.“ (adresováno ostatním mluvčím)

Důvodem pro tento případ CS je vyloučení jiného mluvčího z konverzace, protože mluvčí J je prezentována jako nejméně kompetentní v čínštině. LHZ tuto ukázkou interpretuje, že to znamená, že nemusíte brát slova J vážně, protože její slib by nebyl splněn.

V reportu toto komentuje domněnkou, že použití čínštiny u mluvčí M v tomto příkladu má direktivní funkci k vyloučení mluvčí J, protože J je mezi účastníky známá jako osoba s nejmenší znalostí čínštiny. Použití čínštiny má navíc v úmyslu odmítnout to, co mluvčí J řekla.

Příklad (13) ukazuje inter-sentential CS, kdy se mluvčí zarazí během promluvy a začne novou promluvu anglicky, která navazuje na předchozí. Funkcí u tohoto případu CS je vyjádření nesouhlasu mluvčího, v čemž můžeme cítit i emoční faktor.

(13) Recept na chlebový pudink: střídání v mluvě: čínština-angličtina [18, 19, 20, 21 LHZ]

K: 怎么做啊?

Zen3 me zuo4 a?

Jak dělat částice

„Jak to udělat? / Jak se to dělá?“

M: 我做过.

wǒ zuò guò.

Já udělat částice zkušenosti

„Já už to dělala.“

H: 加鸡蛋, 加面包. 搅.

Jia1 ji1 dan4, jia1 mian4 bao1. Jiao3.

„Přidá se vajíčko, přidá se chleba. Zamíchá se to.“

M: 还有加... **No. Egg and cream.**

Hai2 you3 jia1... **Ne. Vajíčko a krém.**

„Ještě musíš přidat ... Ne. Vajíčko a krém.“

Jelikož mluvčí M viditelně vyjadřuje nesouhlas, lze usoudit, že důvodem pro přepnutí byl emoční spouštěč.

V sebereflexi v reportu mluvčí komentuje, že tento konkrétní segment konverzace lze považovat za přepnutí kódu do čínštiny a týkal se účastníka, obsahu a diskurzu. Mluvčí K se ptala, jak se vyrábí chlebový pudink, pomocí CS do čínštiny vyjádřila mluvčí M nesouhlas s postupem receptu.

Shrnutí ukázek:

Na vybraných ukázkách lze vidět, že z typů CS se vyskytují nejvíce inter-sentential a intra-sentential CS. Nejčastějšími spouštěči jsou emoce mluvčího a asociace mluvčího se specifickou situací nebo prostředím. Můžeme pozorovat diskurzivní funkci ve střídání jazyků.

Pokusy o CS, které prováděla mluvčí H, byly většinou ignorovány, protože se vědomě snažila přepnout kód, aby přiměla ostatní účastníky k přepínání kódu také. Kódové spínače mluvčích K a M odpovídaly tomu, co o sobě tvrdí v reportech, kde hlásili vysokou odbornost a zálibu v čínštině, protože je to jejich rodný jazyk.

Ze sebehodnocení jazykových kompetencí mluvčích bylo zjištěno, že mluvčí hodnotili své kompetence v angličtině na zdatnější úrovni než kompetence v čínštině, zejména kompetenci v poslechu hodnotili známkami 9 a 10. V čínštině bylo pro ně úskalím psaní, které hodnotili známkami 6, 7 a nejvíce 8. Ani u jednoho jazyka však mluvčí nedali známku 5 a méně, což značí, že mluvčí jsou dostatečně bilingvní v obou jazycích, přestože sebe sami vnímají nedostatečně kompetentní.

Mluvčí si myslí, že singapurskou verzi angličtiny (Singlish) je přijatelné používat mezi blízkými lidmi, budí v nich pocit sounáležitosti a podporuje národní identitu. Nepoužili by však tolik Singlish v komunikaci s cizinci.

Co se týče angličtiny, mluvčí vyjádřili názor, že je to příhodný univerzální jazyk, který se dá snadno používat pro komunikaci nejen se Singapurci, ale i cizinci a mluvčím vyhovuje se tímto jazykem často vyjadřovat. K čínštině mají mluvčí vazby přes rodinu, zmiňují se, že v tomto jazyku probíhala doma výchova. Čínštinu také mají jako předmět ve škole.

Zde by také bylo zajímavé poznamenat, že mluvčí J a L pocházely ze stejné střední školy, St. Joseph's Convent (SJC), a byly to účastnice s nejmenším množstvím CS. To může být způsobeno tím, že SJC je v Singapuru považována za elitní školu a používání čínštiny je v těchto školách obvykle odsuzováno, a proto chybí CS. Nechybí však snaha mluvčí J vypůjčit si čínské idiomy. Dalším důvodem pro nedostatek přepínání kódu pro J může být to, že v současné době studuje v Austrálii, a proto používá čínštinu mnohem méně často než ostatní. Je také možné, že neustálé používání CS v této konverzaci způsobilo, že se slabší mluvčí cítily vyloučeny, protože J a L mluvily během konverzace nejméně.

7. Závěr

V této práci jsem v první kapitole představila problematiku bilingvismu a ukázala, že bilingvní komunikace je mnohem složitější, než se na první pohled může zdát. Podobu bilingvní komunikace ovlivňuje mnoho faktorů, např. jak se může stát mluvčí bilingvním, které můžeme dělit na obecné a individuální. Obecně řečeno, existují na tomto světě bilingvní komunity, pro které je používání více jazyků normou. Oproti tomu, co se týče individuálních faktorů, vede se dlouholetá debata v odborných kruzích o tom, na jaké úrovni musí mluvčí jazyky ovládat, aby se dal považovat za bilingvního. Z toho lze vyvodit, že bilingvismus sice je součástí větších celků a kultur, ale v konečném důsledku závisí především na jedinci, jak pojme svou identitu a své sebevyjádření pomocí jazyků. Kromě vymezení pojmu a uvedení obecných a individuálních faktorů, jsem představila nejčastější typy bilingvismu.

V druhé kapitole jsem hovořila o tom, co je to CS (*code-switching*) neboli přepínání jazyků. Představila jsem několik definic CS a základní dělení. V rámci této práce jsem zjistila, že důvod, proč k CS dochází úzce souvisí s bilingvismem, protože monolingvní mluvčí využívají spíše občasné výpůjčky, avšak bilingvní mluvčí znalí slovních zásob obou jazyků, si mohou dovolit přepínat mezi těmito jazyky na úrovni vět, slov nebo pouze větných členů, aniž by narušili chod konverzace.

Také jsem vyhradila samostatnou kapitolu pro příčiny CS, ve které jsem uvedla ty nejčastější, kterými jsou situační spouštěč, komunikační cíl, téma, emoce a postoje, citování druhých lidí a vyjádření identity skupiny. Tyto příčiny vysvětlují, jaký má CS význam, užívání a funkci. Opět můžeme vidět, že faktory ovlivňují jak skupiny lidí, tak sám jedinec a jeho vlastní postoje a zájmy. Jejich důležitost jsem ukázala v analytické části, kde jsem ilustrovala důležitost situačních spouštěčů nebo postojů pro CS.

V kapitole o jazykové situaci v čínsky hovořících komunitách, jsem se soustředila na čínsky mluvící velkoměsta Šanghaj, Hongkong a Singapur, protože v těchto oblastech mluvčí disponují jazykovou pestrostí a je zde patrné přepínání mezi jazyky v různých jazykových doménách. Při nastudování odborné literatury, zejména od autorů Kingsley Boltona a Yarona Matrase, jsem získala lepší představu o tom, jak složité je popsat jazykovou situaci v těchto oblastech, protože obzvláště v Singapuru je situace nepřehledná a hraje zde roli mnoho nářečí a minoritních jazyků. Ověřila jsem si tuto skutečnost také díky analýze promluv v praktické části, ve které jsem se zaměřila na jazykovou situaci v Singapuru.

V praktické části práce jsem analyzovala vybrané ukázky promluv z rozhovoru rodilých singapurských mluvčích, kteří používají a ovládají jak čínštinu, tak angličtinu. V jejich projevu jsem hledala výskyt CS. U mluvčích byly zkoumány jejich rodné jazyky, sebehodnocení jejich jazykových kompetencí, jaké jazyky studují ve škole, jaké jazyky používají doma a s vrstevníky, co si myslí o Singlish, jakou citovou vazbu mají k angličtině a čínštině a jakou mají tematickou preferenci užívání jazyků.

Nejčastějšími spouštěči CS jsou u těchto mluvčích emoce a asociace se specifickou situací nebo prostředím. V ukázkách se vyskytovaly inter-sentential a intra-sentential CS. V ukázkách se objevilo inter-sentential CS s direktivní funkcí, dále také intra-sentential CS se sebereflexí mluvčího a emočními faktory. Mluvčí nepřepínali jazyky, protože by si nemohli vzpomenout na slovo v jiném jazyce, ale přepínali naprosto přirozeně, což je charakteristické pro vysokou míru bilingvismu. Nelze také říci, že by u těchto mluvčích převládal jeden jazyk nad druhým, přestože osobně mají určité preference používání jazyků, bilingvismus je v Singapuru poměrně symetrický.

Téma této práce je mi velmi blízké, protože kromě angličtiny a čínštiny mám zájem studovat i další cizí jazyky, a proto mě zajímá zkoumat jevy spojené s CS a bilingvismem. Pokud bych měla šanci zabývat se tímto tématem i v budoucnu, ráda bych nasbírala více vlastních jazykových dat k hodnocení, protože si uvědomuji, že nelze generalizovat výskyt jevu jen podle pěti ukázek.

Prostor pro další bádání vidím v problematice jednoslovného vkládání vs. výpůjček, o kterých jsem se zmínila velmi stručně. V průběhu psaní práce mě velmi zaujalo ještě téma „*rapport building*“, které souvisí s dovednostmi jedince hovořit cizími jazyky a navazováním vztahů. Toto téma vnáší do studia jazykového kontaktu poznatky z konverzační analýzy, ale ve stanoveném rozsahu práce nebylo tento úhel pohledu již možné zahrnout.

Seznam literatury

1. Bolton, Kingsley, Botha, Werner a Kirkpatrick, Andy. Ed. *The Handbook of Asian Englishes*. UK: Wiley Blackwell, 2020. ISBN 978-1-118-79180-6.
2. Bolton, Kingsley a Ng, Bee Chin, The dynamics of multilingualism in contemporary Singapore. [online]. *World Englishes*, 33, 307-318, 2014. [cit. 2022-05-09]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/weng.12092>
3. Budi, Lisa Augustiyana, Sili, Surya a Asanti, Chris. *Code Switching and Code mixing on China Rich Girlfriend novel by Kevin Kwan*. Ilmu Budaya [online]. 2021, April 2021, 5, 432-448 [cit. 2022-05-09]. Dostupné z: doi:10.30872/jbssb.v5i2.4045
4. Cheung, Him, Yap, Foong-Ha a Yip, Virginia. *Chinese bilingualism* [online]. 2010 [cit. 2022-05-09]. Dostupné z: <https://doi.10.1093/oxfordhb/9780199541850.013.0010>
5. Gill, Jeffrey Allan. English in China: The Impact of the Global Language on China's Language Situation. [online]. 2005. [cit. 2022-05-09]. Dostupné z: <https://doi.org/10.25904/1912/1486>
6. Hansegård, Nils Erik. *Scandinavian as a Second Language in the Educational Policy among Lapps and Finns.*” Fenno-Ugrica Suecana“ 2: 33-43. [online]. 1979. n. pag. Print., page 42 2: 33-43. [cit. 2022-05-09] Dostupné z: https://www.academia.edu/37897559/Nils_Erik_Hanseg%C3%A5rd_Scandinavian_as_a_Second_Language_in_the_Educational_Policy_among_Lapps_and_Finns
7. Matras, Yaron. Crossing the boundaries: Codeswitching in conversation. In *Language Contact* (Cambridge Textbooks in Linguistics, pp. 101-145). Cambridge: Cambridge University Press. [online]. 2009. [cit. 2022-05-09]. Dostupné z: doi:10.1017/CBO9780511809873.006
8. Meyerhoff, Miriam. *Introducing Sociolinguistics*. Third edition. Milton Park, Abingdon, Oxon; New York, NY: Routledge. 2018. ISBN 9780429507922.
9. Myers-Scotton, Carol. *Multiple voices: an introduction to bilingualism*. Oxford: Blackwell Publishing Ltd, 2006. ISBN 978-0-631-21936-1.
10. Myers-Scotton, Carol. *Duelling Languages: Grammatical Structures in Codeswitching*. Oxford: Clarendon Press; New York: Oxford University Press. [online] 1993a [cit. 2022-05-09]. Dostupné z: <https://aaref.com.au/wp-content/uploads/2018/05/21-2.pdf>

11. Nekvapil, Jiří, Sloboda, Marián a Wagner, Peter. *Mnohojazyčnost v České republice: základní informace = Multilingualism in the Czech Republic: basic information*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. ISBN 978-80-7106-581-4.
12. Ng, Bee Chin a Wigglesworth, Gillian. *Bilingualism: an advanced resource book*. New York: Routledge. 2007. ISBN 978-0-415-34387-9.
13. Poplack, Shana. *Sometimes I'll start a sentence in Spanish y termino en español: toward a typology of code-switching*. In Wei, L. (ed). *The Bilingual Reader*. [online] 1980. [cit. 2022-12-09]. Dostupné z: https://www.academia.edu/1751405/Sometimes_I_ll_start_a_sentence_in_Spanish_Y_TERMINO_EN_ESPA%C3%91OL_toward_a_typology_of_code_switching_1
14. Poplack, Shana a Walker, James. (2003). Pieter Muysken, *Bilingual speech: a typology of code-mixing*. [online] Cambridge: Cambridge University Press. 2000. pp. xvi+306.. *Journal of Linguistics*. 39. 678-683 [cit. 2022-05-09]. Dostupné z: 10.1017/S0022226703272297.
15. Singapore Code-switching Corpus. Nanyang Technological University. Singapore.
16. Spolsky, Bernard. Language management in the People's Republic of China. *Language*. e165-e179. [online] 2014. [cit. 2022-12-09] Dostupné z [https://doi: 10.1353/lan.2014.0075](https://doi.org/10.1353/lan.2014.0075).
17. Wei, Li & Wu, Chao-Jung. Polite Chinese children revisited: Creativity and the use of code-switching in the Chinese complementary school classroom. *International journal of bilingual education and bilingualism*, 12(2), 193-211. [online] 2009. [cit. 2022-12-09]. Dostupné z [https://doi: 10.1080/13670050802153210](https://doi.org/10.1080/13670050802153210)
18. Xiao-Quan. Chu. Linguistic diversity in Shanghai. *Journal of Asian Pacific Communication*. 11.1: 17-24. [online] 2001. [cit. 2022-05-09]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1075/japc.11.1:04xia>

Seznam tabulek

Tabulka 1. Jazykový repertoár a profil k nahrávce č. 1

27